

SÜRREALİZM

Gerçeküstücülük. Bir bunalım edebiyatı olan dadaizmden doğdu. Aklın kontrolünden kaçan şuur dışını, tesadüfe bağlı ruh durumlarını, düzensiz hayalleri, rüyaları, hezeyanları sanata aktarma amacı güder. İlham kaynağı Freud (1856-1939)'in derinleştirdiği şuuraltı araştırmalarıdır.

Sürrealizm Andre Breton (1896-1966) tarafından geliştirildi. 1924'te Paris'te "Sürrealizmin Beyannamesi'ni yayınladı. Beyannamesinde şöyle der: "Sürrealizm, sözle, yazıyla veya başka bir biçimde düşüncenin gerçek faaliyetini ifade eden saf ruhî bir otomatizmdir. Aklın ve mantığın bütün kontrolünden, bütün estetik ve ahlâkî endişeden kurtulmuş olan düşüncenin belirlenmesidir.

Sürrealizm, bu güne kadar ihmal edilmiş olan bazı çağrışım şekillerinin yüksek realitesi, rüyanın büyük kudreti, düşüncenin çıkarsız oyunu hakkındaki inanışa dayanır. Sürrealizm, öteki bütün ruhî mekanizmaları kökünden yıkmak, hayatın başlıca meselelerinin çözümlenmesinde onların yerini almak gayesindedir."

Sigmund Freud'a göre; insanın şuur altında gizlenmiş kuşkuları, eğilimleri, arzuları, rüyada bütün çıplaklığı ile kendisini gösterir; ruh hâli hiç bir baskı altında değildir. Sürrealistler bunu "düşüncenin gerçek faaliyeti" olarak görürler. Edebî eser ise bu faaliyetin yazılmasıyla ortaya çıkar. Şuur altı, sanatın gerçek kaynağıdır. Aklın ve mantığın kontrolünde yazılan edebî eser sahtedir.

Sürrealistler "gerçek üstü"nü yakalamak için ipnotizma seansları düzenlediler. Şuur altının gizli cevaplarını aradılar ve uyanık hâlde iken yazılmış otomatik yazılarla (önceden düşünmeksizin kalemin ucuna geldiği gibi yazılan) karşılaştırdılar. Bir kişinin bir kâğıda yazdığı soruya diğerinin, soruyu bilmeden verdiği cevapları yayınlayarak tesadüften doğabilecek çarpıklıkları göstermek istediler.

Bir sanat eseri sanatkârın iradesiyle ortaya çıkmaz. Daha çok tesadüfün ve otomatizmin ürünüdür.

Sürrealistler, iç akışın devamını engellediği için nokta, virgül, noktalı virgül gibi işaretler de kullanmamışlardır.

Peyami Safa, Sürrealistler için: "...Hezeyanın veya saçmanın ifadesinde bile şuuru bertaraf etmek mümkün olmamış, sürrealist şiir veya resimler, şuuraltı muhtevalarının direkt ifadelerinden ziyade onların tahmin yoluyla (yani şuurulu) taklitlerinden ibaret kalmıştır" der.

Musiki dışında hemen bütün sanat dallarında tesiri görülen sürrealizm **II. Dünya Savaşı'ndan sonra yerini varoluşçuluğa bıraktı.**

Bu akımın temsilcileri arasında, Breton'dan başka Sovpanlt, Aragon, Eluard, Peret, Artaud, Prevert'i sayabiliriz.

Türk edebiyatında Garipçilerin ve İkinci Yenicilerin bazı şiirlerinde sürrealizm izlerine rastlanır.